

МАРИЯ ДЕЯНОВА

Институт за български език – БАН

✉ ildeyanov@yahoo.com

ЗА ВРЪЗКАТА НА ДОСПЕЙСКИЯ РОДЕН ГОВОР НА ОТЕЦ ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ С ГОВОРА НА СЕЛАТА В САМОКОВСКА ПАЛАКАРИЯ

Няколко народнодиалектни черти на езика на Паисий Хилендарски са отразили развоя на родния му самоковски говор в с. Доспей: от централноюгозападен а-говор с някои особености на подговора в историко-географската покраина Палакария към централноюгозападен а-говор с някои особености на този говор в Македония. Доказателствата са следните.

1) В записи на доспейски говор от края на XIX в. и средата на XX в. се виждат (а) изцяло запазени или (б) конкуриращи се с по-нови черти сходства с палакарския подговор и с Паисиевия език: а) съгласковите съчетания шт (защото, оште) и жд (нужда, освобождаъл), срещу шч, ждж в градския говор и околни три-четири села; личното местоимение ѝас, ѝазе, азе, у Паисий азъ; б) конкуренция на Паисиевото окончание -и в мн.ч. на деятелните л-причастия с окончанието -е, което го измества; конкуренция между формите вече, повече и македонските веке, повеке, които не успяват да ги изместят.

2) В говора на село Доспей махала, отделило се от Доспей в първата половина на XVII в., в средата на XX в. е установена сричкотворна функция на р в речта на старите информатори, днес жива във всички села в Палакария и представена у Паисий с 515 случая на р и л срещу 70 случая на старобългарски ръ и 13 – на лъ. В Доспей е заменена с ръ, лъ преди края на XIX в. под влияние на градския говор.

3) Проникване у Паисий на рефlekса а от ъ в предлозите и представките ва, са, ваз, а рядко и в субстантивната и адективна наставка -ак (при нормално -ок). Примерите са от ръкописи на Янкул Хрельовски от XVIII в., работил в с. Рельово на р. Палакария (данакъ), Паисий (тежакъ наред с тежокъ, крепокъ). Експанзия на а в Палакария и Доспей махала пък се отбелязва в новите заместници на сричкотворните р и л: саврашено у Янкул Хрельовски, длабок в днешното Рельово, вравим, грабъ в Доспей махала. Паисий не я допуска.

4. Рефlekсът а от старобългарския ят в обобщителни местоимения след затвърдялото с срещаме у Паисий, Янкул Хрельовски, в с. Доспей махала, в приписката на Алекси Велкович от 1771 г.

5. Редките Паисиеви форми за сегашно време със старобългарската наставка -у- (милуе, преписуите и др.) се съгласуват с продължилата до средата на XX в. конкуренция на -у- форма с новите форми на -ува- в най-източното с. Рельово, но при пълно господство в останалите палакарски села на старите форми. В Доспей -у- не е запазено, под влияние на градския говор.

Говорът на Кралев дол не е чист а-говор, както е Паисиевият, а преходен към западнософийския ъ-говор: да бъде, не съм и пр., срв. да баде (с.Ковачевци), Бадни вечер в целия Самоковски говор.

Ключови думи: самоковски говор, традиционен говор, Палакария, палакарийски подговор, сричкотворни р, л, окончания -и/-е на еловото причастие, първолично местоимение аз, суфикс -ак в съществителни и прилагателни, рефлексии на тј, дј

Maria Deyanova

Institute for Bulgarian Language – BAS

✉ ildeyanov@yahoo.com

*ABOUT THE CONNECTION
BETWEEN DOSPEI NATIVE SPEECH
OF PAISII HILENDARSKI AND THE DIALECT
IN THE VILLAGES IN SAMOKOV PALAKARIA*

Some vernacular-dialectal peculiarities in the language of Paisii Hilendarski reflect the development of his native Dospei dialect from a central south-western a-dialect with features of the subdialect in the geographical-historic region of Palakaria to a central southwestern a-dialect with peculiarities of Macedonian central a-dialects. Proofs of this have been discovered in the speech of the present-day Dospei Mahala which separated itself from the village of Dospei in the 18th century; in records of Dospei speech from the end of the 19th and from the 20th centuries, and in a manuscript from the middle of the 18th century written in Palakaria (in the village of Relyovo). The analysis of the language features connecting Dospei dialect from the 17th and 18th centuries with the subdialect of Palakaria does not allow us to identify Paisii Hilendarski's native dialect with the dialect of the village of Kralevo dol in Pernik region.

Keywords: Samokov dialect, transitional dialects, Palakaria subdialect, Bulgarian dialects, Paisii Hilendarski

---